

Vybraná přednášená témata (z nich vychází obsah testu):

1. Vývojová psychologie – vymezení, metody, základní pojmy

Pojetí vývoje: fylogeneze, antropogeneze, kulturní geneze, ontogeneze, aktuální geneze

Činitelé vývoje; vztah dědičnosti a prostředí

Základní metody – longitudinální a průřezový výzkum, anamnéza a katamnéza, srovnávací studie dvojčat, osoby v extrémních podmínkách

2. Periodizace psychického vývoje

Celoživotní („life-span“, biodromální) periodizace (E. Erikson), periodizace určitého úseku (S. Freud) nebo podle určité funkce (J. Piaget); historické periodizace (J. A. Komenský – „školy“)

Vývojová změna, vývojové mezníky – biologické, psychologické, sociální

Kritická a senzitivní vývojová období

Vymezení vývojových období podle M. Vágnerové

Pojetí vývojových úkolů, krizí a konfliktů E. Eriksona, charakteristika jednotlivých období

3. Raný vznik citové vazby (pouta, přilnutí... *attachment*; J. Bowlby, M. Ainsworthová)

Východiska: psychodynamické teorie raného vývoje: S. Freud a význam raného vývoje; etologie – K. Lorenz – imprinting, experimenty s mateřskou deprivací u makaků (H. Harlow)

Principy: vnitřní pracovní model (vztahů a sebe)

Typy vazby (jistá, nejistá – vyhýbavá, odmítavá/ambivalentní, dezorganizovaná) – okolnosti vzniku, projevy; chování dětí s různým typem vazby v testu neznámé situace a v běžném životě

4. Citová a sociální deprivace v dětství (Z. Matějček, J. Langmeier)

Podmínky vedoucí k deprivaci; případy extrémní izolace („vlčí děti“...), hospitalismus, deprivace v rodině

Základní vývojové potřeby podle Z. Matějčka

Typické projevy deprivace v různých věkových obdobích

Typy deprivovaných dětí (relativně kladně přizpůsobený, se zvýšením intenzity nenasyčených potřeb, apatický/útlumový, se substitutivním zvýšením intenzity jiných tendencí, typ sociálně hyperaktivní a sociálně provokativní)

5. Teorie kognitivního a morálního vývoje

J. Piaget – kognitivní vývoj; principy asimilace a akomodace v procesu ekvibrace

Stádia kognitivního vývoje podle Piageta – charakteristiky a časové vymezení

Zkoušky: stabilita (permanence) objektu, egocentrické myšlení, uchování (konzervace) množství a objemu

L. Kohlberg – morální vývoj: úrovně a stádia, morální dilemata; kritika – C. Gilliganová, D. Krebs

Další rozšiřující témata (neobjeví se v závěrečném testu, podle oboru studia mohou být součástí otázek k SZZ – MŠ: podívejte se především na předškolní věk, předchozí období batolete a následující školní věk)

1. Prenatální, perinatální a novorozenecké období

Základní členění

Novorozenecké období – rané reflexy, kognitivní a emoční vývoj, protosociální chování

Synchronizovaný cyklus interakce (B. Brazelton), intuitivní rodičovské chování (H. a M. Papouškovi)

2. Kojenecké období

Kojenecké období – časové vymezení, pojetí v různých vývojových teoriích – Freud, Erikson

Motorický vývoj – A. Gesell; kognitivní vývoj – počátky učení, první „hra“; sociální vývoj – „strach z cizince“, reakce na separaci (R. Spitz), raný vývoj komunikace

Batole – časové vymezení, pojetí v různých teoriích (Freud, Erikson, Mahlerová, Bowlby)

Motorický vývoj – rozvoj v oblasti jemné a hrubé motoriky; kognitivní vývoj – počátky učení nápodobou, přechod od experimentace ke hře; vývoj řeči; emoční vývoj – vztahové a sebehodnotící emoce; sociální vývoj – identita „já“, rozvoj autonomie, období vzdoru

3. Předškolní věk

Tělesný vývoj, tvarová proměna, vývoj motoriky, grafomotorika

Kognitivní vývoj – kategorizace, období „proč“, role fantazie, konfabulace; charakteristiky období dle Piageta; vývoj řeči – aktivní slovník, artikulace

Sociální vývoj – „veřejná socializace“, kontakt s vrstevníky; sociální učení

Emoční vývoj – porozumění emocím a záměrům druhých – „teorie mysli“, rozvoj seberegulace, vývoj „svědomí“

Hra – rozlišení hry a experimentace, funkce hry, typy hry, vývoj sociální hry (paralelní, společná asociativní, kooperativní/soutěživá), hry s materiálem, funkční a činnostní hry, konstrukční a symbolická hra

Kresba – posun od „hry se stopou“ k „vizuálnímu realismu“, vývoj kresby (příklad: vývoj kresby postavy)

4. Školní věk

Vymezení, členění, pojetí v různých vývojových teoriích (Freud, Piaget, Erikson);

„střízlivý realismus“, zájmy v mladším školním věku

Školní zralost a připravenost pro školu – charakteristiky tělesného, kognitivního (pozornost myšlení – decentrace, konkrétní operace), emočního a sociálního vývoje.

5. Adolescence

časové vymezení, členění

vývojové změny – biologické, kognitivní, emoční a sociální

význam vrstevnických skupin; změny vztahů k autoritám, otázka konfliktní povahy dospívání partnerské vztahy

identita v adolescenci (J. Marcía) – stavy identity: difúzní identita, aktivní hledání, moratorium, „náhradní identita“, status dosažení identity

„vynořující se dospělost“ (emerging adulthood – J. Arnett)